

Manuale școlare românești, latine și germane din secolele al XVIII-lea-al XIX-lea aflate în păstrarea bibliotecii documentare a SJAN Brașov. Modalități de valorificare

Maria Iulia FRÎNCU

Keywords: *Library; Archives; Handbooks*

Potrivit regulamentelor din anii 1869 și 1872, directorul Arhivelor Statului este “dator a da la lumină pe fiecare an, cu cheltuielile statului, un indice sau un catalog de acte din Arhivă, care pot servi la istoria și cronologia țării. Acel indice va cuprinde: data, numele și un extract pe scurt al actelor în cestiune.”¹ Așadar, iată că valorificarea informațiilor cuprinse în documentele arhivelor a constituit deja o grijă la puțin timp după înființarea acestor instituții. Preocuparea s-a menținut, se menține și cu siguranță va dăinui continuu, având în vedere multitudinea surselor de informații oferite de arhive.

Informații valoroase ne sunt puse la dispoziție și prin biblioteci, nu numai prin documente. Prin consultarea fondului de cărți și periodice găzduite, bibliotecile documentare din cadrul arhivelor au scopul de a explica și completa conținutul documentelor cercetate. Ele au fost gândite ca biblioteci cu profil istoric și de științe auxiliare, fiind puse nu numai la dispoziția angajaților, ci și la cea a cercetătorilor, prin sălile de studiu, așa cum scria Grigore N. Manu, unul dintre cei mai importanți organizatori ai bibliotecii Arhivelor Naționale București: “o bibliotecă a statului, oriunde ar fi pusă, nu trebuie să-și piardă caracterul ei de bibliotecă publică.”²

Ne dăm seama de adevărul acestor cuvinte chiar și numai gândindu-ne la fluctuația cercetătorilor la sala de studiu, care în urma consultării publicațiilor și a documentelor aflate în păstrarea arhivelor au scos la lumină alte valori, în folosul generațiilor care au urmat.

Biblioteca documentară a SJAN Brașov numără astăzi peste 47.000 volume de cărți în peste 38.000 titluri și peste 24.000 ziare și reviste în peste 3.000 de titluri. În rafturile ei s-au strecurat de-a lungul vremii și cărți din alte domenii, dar care prin conținut, estetică, raritate sau vechime contribuie la istoria cărții, a istoriei literare, a lingvisticii și a culturii românești, dar și universale.

Având în vedere toate acestea, dar și în urma organizării unei expoziții de manuale școlare, ne-a venit ideea întocmirii unui catalog care să cuprindă manuale școlare românești, latine și germane tipărite în România, catalog care să constituie un

¹ DGAS, *Arhivele Statului, 125 ani de activitate. 1831-1956*, București 1957, p. 122.

² Arhivele Statului București, *Arhiva Direcției*, ds. 227/1862, f. 128 apud *Cartea românească veche în bibliotecile documentare ale arhivelor statului. Catalog*, București 1985, p. 8.

instrument de evidență și de lucru pentru cei interesați. Lucrarea reprezintă totodată și o mărturie despre ce au studiat elevii din trecut în școlile din țara noastră, o contribuție la istoria învățământului românesc.

În același timp, este o dovadă a faptului că și la Brașov sunt puse în valoare informațiile obținute din cercetări, respectiv fondul de carte din biblioteca documentară, catalogul în sine reprezentând o modalitate de valorificare a acesteia.

Deși avem în păstrare un număr considerabil de manuale atât românești cât și străine, ne-am oprit în prezentarea de față asupra celor tipărite în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, apărute la noi în țară, dar și peste hotare și care, conform informațiilor obținute din studiul unor lucrări ale cercetătorilor din trecut (menționate în bibliografie), au fost efectiv folosite în învățământul nostru.

Din păcate, nu ne-am putut opri și asupra manualelor scrise în limba maghiară, dar, profitând de cunoașterea limbii germane, am menționat titlurile și datele de apariție cu traducerea acestora în limba română, noutatea lucrării constituind-o, pe lângă subiectul în sine, și acest fapt.

De asemenea, în zona notelor, am evidențiat semnăturile existente pe manualele respective, semnături ale foștilor posesori sau simpli cititori, dar care aveau să devină celebri, cum ar fi George Baiulescu, Romulus Baiulescu, Sterie Stinghe, George Iuga, Riemer Pfarrer ș. a. m. d. (a se vedea anexele, spre exemplificare).

Precizăm faptul că, în elaborarea acestui catalog, am urmărit modul de întocmire a cataloagelor de tipărituri deja existente și am consultat *Metodologia de aplicare a Normelor ISBD(M) în Bibliotecile Arhivelor Statului* (București 1991), aplicând schemele, regulile și punctuația indicate. Nu am trecut cu vederea nici particularitățile exemplarelor, ci le-am menționat în descrierea cărților (de ex. însemnările manuscrise, legătura, caracterul de literă, ornamentația), în intenția de a aduce informații noi, care nu se regăsesc în fișele unităților de bibliotecă din cadrul catalogului alfabetic sau sistematic, sperând ca rezultatul muncii noastre să fie căutat și apreciat de iubitorii de carte și istorie și nu numai.

Pentru că ne aflăm în secolul informatizării, catalogul în sine urmează a se valorifica la rândul său, prin încărcare în *Sistemul de descriere arhivistică*, astfel încât să poată fi accesat online de publicul larg.

I. AJTAI, MICH. A. *Illustr. Colleg. Enyed. Prof. Cel. Grammatica Latina*, ediția a treia, Coronae: in officina Seuleriana, Typis expressit loh. Georg. Keller, 1759.

10 p. nenum. + 1 f. albă + 347 p. + 5 file albe. Câte o filă albă după paginile nenumerate ce cuprind prefața și după paginile 2; 4; 6; 8; 10; 12; 14; 16; 18; 20; 22; 24; 26; 28; 30; 34; 36; 38; 40; 42; 44; 46; 48; 50; 52; 54; 56; 58; 0; 62; 64; 66; 68; 70; 72; 74; 76; 78; 80; 82; 84; 86; 88; 90; 92; 94; 96; 98; 100; 102; 104; 106; 108; 110; 112; 114; 116; 118; 120; 122; 124; 126; 128; 130; 134; 136; 138; 140; 142; 144; 146. După pagina 146 urmează două file albe. 17X11 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton cu fețele de culoare gri cu alb.

Însemnări: pe cotor, etichetă albă lipită, cu mențiunea *Ajtai. Grammatica latina. Coronae, 1759*. Pe foaia de titlu: *Bibl. Gymnas. Coron. 26, i., 2* și *Joanes Georg Martin: de Seulen ano 1782. d:21 Febr.*, atât în latină cât și în limba română, cu caractere chirilice. Verso-ul filei albe de după prefață poartă note privind problemele gramaticale expuse, comentarii făcute de unul dintre foștii posesori, cu cerneală neagră; la fel și pe fila albă de după p. 2; 18; 22; 24; 62; 72; 74; 76; 78; 94.

Cota I 2491; nr. inv. 9252.

2. *VERBESSERTE Anleitung zur deutschen Sprachlehre. Zum Gebrauche der deutsch Schulen in den Kaiserlichen Königlich Staaten*. Mit Ihrer röm. Kais. auch kais. Königl. Apost. Maj. allergnädigsten Druckfreyheit: Introducere îmbogățită la gramatica germană. Pentru uzul școlilor germane din statele cezaro-crăiești cu acordul binevoitor de tipărire al Majestății apostolice cezaro-crăiești. Hermannstadt: gedruckt bei Martin Hochmeister, k. k. privilegirten Buchdrucker und Buchhändler [tipărit la Martin Hochmeister, tipograf și librar cezaro-crăiesc privilegiat]

194p; 16X11 cm.

Tipar negru. Caractere gotice. Legătura din lemn și piele cu ornamente în presă. Pe cotor etichetă de hârtie cu mențiunea în paleografie germană scrisă de mână, cu cerneală neagră: *Deutsche Sprachelehre, 1786* [Gramatică germană, 1786].

Însemnări: în interiorul copertiilor, însemnări cu cerneală neagră, indescifrabile. Pe foaia de titlu: Biblioteca Gymnasii Coronensis 26. c'. 2 și ștampilă rotundă cu legenda: K[aiserliche] K[önigliche] Normalschule [Școala Normală Cezaro-Crăiască].

Cota I 2130; nr. inv. 7791.

3. *NICEROFU, G. E. Crestomația germană pentru classi elementari. Capete collesse din clasicii germani și provezute cu note esplicative și vocabulariulu corresponszetoriu de editoriului G. E. Niceforu, Professoriu la Gymnasiulu Romann din Brassovu*. În II Tomuri, Brassovu: Römer și Kamner, tipografi și provezutori, MDCCCLIV [1854]

VII p. + 174 p. + Errate I p. nenum. 19 x 12 cm.

Tipar negru. Caractere gotice și latine. Legătura din carton cu cotor din piele. Foaia de titlu și ultima pagină sunt de culoare albastră. Foaia de titlu cu ștampilă dreptunghiulară albastră având mențiunea *Asociațiunea pentru sprijinirea învețeilor și soc. rom. din Brașov*.

Însemnări: pe verso-ul foii de titlu semnătura G. Baiulescu, cu cerneală neagră.

Notă: legată în același volum cu *Manualul de geografia în două cursuri pentru gimnazii și Școle-reale mici* de I. Bellinger, tradusă de G. Munteanu și prezentată mai jos.

Cota I 5936; nr. inv. 16104/1

4. *MANUALU de geografia în două cursuri pentru Gimnasia și Școle-reale mici după I. Bellinger, tradus de G. Munteanu, Professore și directore alu Gimnasiului român de relegea gr. orientală*. Editore: I. Iuga, provăsătoru: Traducătorele. Brașov: Tipăritu în tipografia lui Römer & Kamner, 1854,

2 p. nenum. + 87p. 19x12 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton cu cotorul din piele. Notă: în același volum cu G. E. Nicerofu, *Crestomația germană pentru classii elementari*, prezentată mai sus.

Cota I 5937; nr. inv. 16104/2.

5. MUNTEANU, GAVRILE I., *Gramatica română pentru clasile gimnasilor inferioare. Partea etimologică*. Brașov: Römer și Kamner tipografi și provedutori, 1860.

VI, 74p. 21x14 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton cu cotorul din piele. Deteriorat.

Însemnări: pe coperta interioară: *Ioanne Baiulescu Discipulus de classa I Ghimnasiale Anno millesimo octingentesima sexagesima tertio*, cu cerneală neagră. Cuvântul *tertio* este pus între paranteze rotunde cu o nuanță mai închisă de cerneală neagră, având semnătura George Baiulescu. Pe foaia de titlu, tot cu cerneală neagră, se află mențiunea: *George et Ioanne Baiulescu*. Pe verso-ul foii de titlu, cu cerneală neagră: *George Baiulescu st. cl. II gim. 1866/7*.

Notă: legat în același volum cu *Leitfaden beim Unterrichte in der deutschen Formen-und Satzlehre... bearbeitet von Maurus Schinnagl*, prezentată mai jos.

Cota II 2559; nr. inv. 3589.

6. *LEITFADEN beim Unterrichte in der deutschen Formen-und Satzlehre für die unteren Schulen an den österreichischen Gymnasien, nach den neuesten deutschen Sprachbüchern bearbeitet von Maurus Schinnagl, Priester des Benediktinerstiftes zu den Schotten in Wien, Professor an dem k. k. Gymnasium daselbst und Inhaber des k. k. goldenen Verdienstkreuzes mit der Krone*: îndrumător în morfologia și sintaxa germană pentru școlile inferioare ale gimnaziilor austriece, prelucrat de Maurus Schinnagl, preot al abației Benediktine Schotten din Viena, însuși profesor al gimnaziului cezaro-craiesc și posesor al Crucii de aur pentru merite cu coroană. Fünfte, verbesserte Auflage. Wien, 1859.

X, 166p. 21x14 cm.

Tipar negru. Caractere gotice. Legătura din carton, cotor din piele neagră cu ornamente în presă. Deteriorat.

Însemnări: pe foaia de titlu, cu cerneală neagră: *Georgio Baiulescu 1866/7 st. cl. II Gim.; E. libris, G. Baiulescu*. Pe verso-ul foii de titlu note indescifrabile în paleografie germană cu cerneală neagră și semnătura G. Bajulescu.

Notă: pe ultima pagină: *Gedruckt bei Friedrich Förster* [tipărit la Friedrich Förster].

Legat împreună cu Munteanu, Gavriile I., *Gramatica română pentru clasele gimnasiali inferioari*.

Cota II 2560; nr. inv. 3589.

7. MUNTEANU, GAVRILE I. *Gramatica romana (aprobata) pentru clasele gimnasiali inferioari - partea formaria - (a doua editiune) Conformată la ortografia adoptata de Asociatiunea literaria și refăcuta in mai multe capete*. Sibiu: în Tipografia diecesana, 1863.

I f. albă + IX, 103 p. + 1 f. albă. 21x13 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton, cotor din piele neagră cu ornamente și titlu în presă, colțuri din piele neagră.

Însemnări: pe fila albă de început: *Ex. libris Joannis Bajulescu st. III^{ae} cl. Coronae 1865*, cu cerneală neagră; *Romulus Bajulescu* cu creion negru și ștampilă dreptunghiulară cu *Asociatiunea pentru sprijinirea învețeilor și sod. rom. din Brașov*, pe foaia de titlu: *E. libris G. Baiulescu* - cu cerneală neagră; ștampilă dreptunghiulară cu *Asociatiunea pentru sprijinirea învețeilor și sod. rom. din Brașov*, aceeași ștampilă și la p. III.

Legat în același volum cu Munteanu, Gavriile I., *Gramatica romana pentru clasele gimnasiali*, Partea sintactică (cota II 9299 nr. inv. 14683/2); Mocnik Franz, *Lehrbuch der Arithmetik für die Unter-Gymnasien* (cota II 9300 nr. inv. 14683/3); Fellöcker, Sigismund, *Anfangsgründe der Mineralogie* (cota II 9301, nr. inv. 14683/4) și Mœcnik, Franz, *Geometrische Anschauungslehre für die Unter-Gymnasien* (cota II 9302, nr. inv. 14683/5), toate prezentate mai jos.

Cota II 9298; nr. inv. 14683.

8. MUNTEANU, GAVRILE J. *Gramatica romana pentru clasele gimnasiali de Gavriile J. Munteanu, director și profesoru de istoria și geografia veche și nouă la Gimnasiulu românû de legea gr. or. din Brasiovu*. Partea sintactica. Brasiovu: Römer și Kramner tipografi și proveduitori, 1861.

VII, 119 p. 21x13 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton, cotor din piele neagră cu ornamente și titlu (Gramatica română) în presă, colțurile din piele neagră.

Însemnări: la p. 1, cu creion negru: *Sem. I clasa III*; p. 39 tot cu creion negru: *Sem. II 68 clasa III*.

Notă: legat în același volum cu Munteanu, Gavriile I. *Gramatica romana-Partea formaria* (cota II 9298 nr. inv. 14683) prezentată mai sus; Mœcnik, Franz. *Lehrbuch der Arithmetik für die Unter-Gymnasien* (cota II 9300, nr. inv. 14683/3); Fellböcher, Sigismund, *Anfangsgründe der Mineralogie* (cota II 9301, nr. inv. 14683/4) și Mœcnik, Franz, *Geometrische Anschauungslehre für die Unter-Gymnasien* (cota II 9302, nr. inv. 14683/5), toate prezentate mai jos.

Cota II 9299; nr. inv. 14683/2.

9. MÖCNIK, FRANZ Dr. *Lehrbuch der Arithmetik für die Untergymnasien: Manual de aritmetică pentru gimnaziile inferioare*. Neunte Auflage. Zweite Abteilung. Für die III. und IV. Klasse. Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1862.

124 p. 21x13 cm.

Tipar negru. Caractere gotice. Legătura din carton, cotor din piele neagră cu ornamente și titlu (gramatica română) în presă, colțuri din piele neagră.

Însemnări: pe foaia de titlu: *Ex. libris Ioanis Bajulesci* cu cerneală neagră, p. 121; 122; 123; 124 exerciții matematice pe margini, cu cerneală neagră (note ale unuia din posesori).

Notă: legat în același volum cu Munteanu, *Gavrile-Gramatica romana-Partea formaria* (cota II 9298 nr. inv. 14683), *Partea sintactica* (cota II 9299 nr. inv. 14683/2) prezentate anterior, cu Fellöcker, Sigismund P. *Anfangesgründe der Mineralogie* (cota II 9301 nr. inv. 14683/4) și cu Möcnik, Franz dr. *Geometrische Anschauungslehre für die Unter - Gymnasien* (cota II 9302, nr. inv. 14683/5) prezentate în cele ce urmează.

Cota II 9300; nr. inv. 14683/3

10. ANFANGSGRÜNDE der Mineralogie bearbeitet für Unter -Realschulen von P. Sigmund Fellöcker, Stifts - Kapitular und Gymnasial Professor zu Kremsmünster. Mit vielen in den Text eingedruckten Holzschnitten: Elemente introductive în mineralogie prelucrate pentru școlile reale inferioare de P. Sigismund Fellöcker, membru fondator și profesor gimnazial în Kremsmünster. Cu multe xilografuri în text. Vierte Auflage. Wien: Druck und Verlag von Carl Gerolds Sohn, 1862.

90 p. 21x13 cm.

Tipar negru. Caractere gotice. Legătura din carton, cotor din piele neagră cu ornamente și titlu (Gramatica română) în presă, colțuri din piele neagră.

Însemnări: pe foaia de titlu semnătura R. Baiulescu; p. 18-19 note indescifrabile cu creion negru.

Notă: legat în același volum cu Munteanu, *Gavrile. Gramatica romana - Partea formaria* (cota II 9298, nr. inv. 14683), *Partea sintactica* (cota II 9299 nr. inv. 14683/2); Möcnik, Franz. *Lehrbruch der Arithmetik für die Unter-Gymnasien* (cota II 9300, nr. inv. 14683/3) - prezentate anterior și cu Möcnik, Franz. *Geometrische Anschauungslehre für die Unter - Gymnasien* (cota II 9302, nr. inv. 14683/5) prezentată mai jos.

Cota II 9301; nr. inv. 14683/4

11. MÖCNIK, FRANZ Dr. *Geometrische Anschauungslehre für die Untergymnasien*: Noțiuni intuitive de geometrie pentru gimnaziile inferioare. Dritte Auflage. II. Abtheilung. Mit 109 in den Text gedruckten Holzschnitten. Wien: Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, 1859.

IV, 104p. 21x13 cm.

Tipar negru. Caractere gotice. Legătura din carton, cotor din piele neagră cu ornamente și titlu (Gramatica latina) în presă, colțuri din piele neagră.

Însemnări: pe ultima pagină (104) note indescifrabile în creion.

Notă: legat în același volum cu Munteanu Gavriile. *Gramatica Romana - Partea formata* (cota II 9298, nr. inv. 14683), *Partea sintactica* (cota II 9299 nr. inv. 14683/2); Möcnik, Franz. *Lehrbruch der Arithmetik* (cota II 9300, nr. inv. 14683/3) și Feilöcher, P. Sigismund. *Anfangsgründe der Mineralogie* (cota II 9301, nr. inv. 14683/4).

Cota II 9302; nr. inv. 14683/5

12. MUNTEANU, G. J. *Gramatica latina. Partea formaria pentru classile I și II. gimnasiali inferiori*. Edițiunea prima. Brașoviu: Römer & Krammer tipografi și provediutori, 1863.

173p. 23x15 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Exemplar broșat cu coperti din hârtie roz.

Însemnări: pe prima p.: *no 50* cu cerneală neagră.

Notă: Foaia de titlu coincide cu coperta, pe prima p. este menționat *Partea formaria (formele cele mai regulare și mai usitate) pentru classea I*; datele de apariție pe coperta din spate.

Cota II 6352; nr. inv. 9515.

13. MUNTEANU, GAVRILE J. *Carte de lectura rumanesca compusă din bucăți culese în usulu classiloru III și IV*. Edițiunea a-3-a. Tomulu I Partea a treia și a patra. Brasiovu: Römer & Krammer tipografi și provediutori, 1866.

4p. nenum + 138 - 262 p. + 1 p. nenum. 22x14 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Exemplar broșat, ușor deteriorat.

Cota II 2155; nr. inv. 3086.

14. PÜTZ, W. *Geografia și istoria evului vechiu, mediu și nou. Manualu prelucratu pentru clasele superioare gimnasiale și reale de Dr. Ioanu G. Meșotă, profesoru la gimnasiul român din Brașoviu*. Volumul primu. Evul vechiu. Iassi: Edițiunea și imprimeria societății Junimea, 1867

I f. albă + XII, 355 p. + I f. albă. 22x14 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton, cotor și colțuri din piele, coperta din față cu ambele colțuri tăiate. Exemplar deteriorat.

Însemnări: pe fila albă note de lector în creion și cerneală mov, cu semnătura Romulo Baiulescu; pe verso filei albe: *întrebări din istoria evului vechiu.*

I. Împărțirea in perioda. - Căușele acestei împărțiri.

II. Legile Mosaice.

III. Cum a ajunsu imperiulu istaittenu la puterea cea mai mare. (Monarchia).

IV. Cum a decazutu imperiulu israittenu si pentru ce dura imperiulu lui Iuda mai multu.

V. Cultura Jsraitteniloru.

VI. Sub cine începe a decadea imperiulu asirianu si ce imperu ridica pe ruinele lui.

VII. Întemeierea imperiului persicu și regii cei mai renumiți.

VIII. Zoroastru, Confuce și Buda.

IX. Prin ce si-au castigatu Fenicienii insemnate istorica.

- X. Periodizarea istoriei egiptene și caracteristica fiecărei perioade.
- XI. Cultura Egiptenilor.
- XII. Întemeierea imperiului Chartaginianu și căușele infloririi lui.
- XIII. Cătu duradia perioada evoiloru grecesei și caracteristica acestei perioade.
- XIV. Scopulu constitutiunei licurgice și urmările ei.
- XV. Legislatura lui Solonu.
- XVI. Căușele rasbelelor persice și însemnatatea lor pentru grecia.
- XVII. Căușele și decursulu resbelulu peloponesiacu.
- XVIII. Egemonia staturilocu grecesei.
- XIX. Cultura Grecelora.
- XX. Cum întemeiedia Filipu II din Macedonia puterea statulu seu.
- XXI. Alessandru M. Espertiunea lui urmările acestei aspeditiuni.
- XXII. Ce imperii s'au facutu din imperialu lui Alexandru și ce sorte au avutu fiecare.
- XXIII. Întemeierea și institutiunile cele mai vechi ale Romii până la I. Iulius.
- 23. Cunstitut lui I. Tulliu.
- XXIV. Pentru ce deveni Roma republica.
- Notele se continuă pe ultima filă albă:
- 26. Luptele plebeilor pentru căștigarea drepturilor egale cu patricii.
- 27. Căușele, I și al II lea resbelu punicu.
- 28. Pentru ce au darâmatu Romanii Cartaginea.
- 29. Ce resbele au purtatu Romanii pentru supunerea Italii inferioare.
- 30. Căndu au amenintiatu Germanii mai antaiu pe Romanii și cum i-au respinsu.
- 31. Căușele și Demersulu resbelulu civile între Maiu și Iulla.
- 32. În ce resbele se manifestedia demoralisarea Romei (Jugurtha și conjuratiunea lui Catelina).
- 33. Cum ajunge Césaru la putere.
- 34. Cum devine Octavianu monarhu și cari sunt imperatii din Dinastia lui.
- 35. Care perioada se numesce timpul de acum și ce merite au regenții acestei perioade.
- 36. Resbelele lui Traianu cu Dacii și pentru ce trece Aurelianu coloniile Romane în moesia.
- 37. Căndu începe a se împarti imperialu romanu care imperatii la împreuna însemnatatea acestui imperatu și care împaratu lu mai împararte în urma.
- 38. Căușele decăderii imperiulu romanu.
- 39. Magistraturile acestui imperiu și comițiile.
- 40. Cultura Romanilor. Cu cerneală albastră și neagră; însemnări indescifrabile la marginea textulu, cu cerneală albastră și neagră, la p. 255; 301; 323; 333; 334; 337; 338; 339; 441; pe foaia de titlu: Ex. libris Johannis Baiule studentu de classu V. gimn. 1867
Cota II 17914; nr. inv. 41727.

15. BRANDZA, DEMETRIU. *Cursu elementariu de istoria naturală pentru usulu liceelor, gimnasielor, seminarielor, școlilor secundare de fete și a școlilor normale redactații conformu programei oficiale pentru examenul de bacalaureatu.*

Botanica. Iași: Tipografi'a D. Gheorghiu, 1873

8p. nenum. + 191 p. 21x14 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Exemplar broșat, ușor deteriorat. Coperta față din hârtie albastră cu elemente bibliografice ca și pe foaia de titlu.

Notă: după mențiunea autorului: Doctoru în mendicina și Licențiatu în Sciintiele naturale de la Facultățile din Paris. Laureatu alu Facultății de medicină din Paris (Medalie de Bronzu 1869-69). Profesoru de Filosofia, Zoologia și Botanica la Universitatea de Iași. Membru fundatoru și profesoru de sciintiele naturale la Liceulu nou. Medicu secundariu în Ospitalulu St. Spiridonu, Medicu alu Dispar. a-II-a și alu Liceului nou. Conservatoru alu Museului de Istori'a naturala din Iași

Cota II 12016; nr. inv. 25863

16. PUTZ, W. *Geografia și istoria evului vechiu, mediu și modern. Manualu prelucrat pentru clasele superioare gimnasiale și reale de Dr. Ioan G. Meșotă -* Ediția I revedută și complectată sub îngrijirea lui Andreiu Bârseanu. Volumul al treilea. Evul modern. București: Editura librăriei Socec & Comp. Calea Victoriei, 1880

1 f. albă + 276p.: 2 pl + 1 filă albă. 20x30 cm.

Lipsă p. 247-250

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton cu cotor din piele și colțuri din pânză. p. 255-259 arse pe o suprafață de cca. 1 cm².

Însemnări: pe prima filă albă: semnătura *Sterie St. Stinghe qvintan* cu cerneală neagră; pe foaia de titlu: semnătura *Sterie Stinghe* în creion.

Cota II 6402; nr. inv. 25724

17. PILȚIA, NICOLAU *Gramatica limbei române întocmită pentru școlele secundare.* Brașovu: tiparul tipografiei Alexi, 1881.

XII + 1 f. albă + 202 p. + 1 f. albă + 2 p. nenum. + 2 f. albe. 19x13cm.

Tipar negru. Caractere latine. Legătura din carton, cotor și colțuri din pânză, vârturile colțurilor tăiate.

Însemnări: pe foaia de titlu: *l'homme de jardiniere* și semnătura G. Iuga în creion; pe verso foi de titlu semnătura J. George tot în creion; pe verso celei de a doua file albe: *George Iuga cl II gimnas.* în creion; note indescifrabile și semnătura George Iuga în creion.

Cota I 7075; nr. inv. 17785

18. CARTE de citire prelucrată de învețătorii asociați: Dr. Barbu Constantinescu, Lambrior, D. Aug. Laurian, Stef. C. Michailescu, I. Manliu. Lucrată după programa oficială și aprobată de Ministerulu Culterolu și Instrucțiunii Publice pentru școlele primare de amândouă sexele din țeră, adoptându-se și ortografia Academiei Române.

Edițiunea IV. Partea II pentru clasa a patra primară. București: Editura librăriei Socecu și C-nia, 1883

396p.: 1 l. + 1 p. nenum. 21x14 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Exemplar broșat.

Note: pe coperta din față: foaie de titlu tipărită și lipită, cu colțurile tăiate în partea de jos a copertii; prețul 1 leu și 50 bani.

Cota II 12056; nr. inv. 26023.

19. *UNTERHALTENDES und Belehrendes. Ein Lesebuch für den siebenbürgisch-sächsischen Landmann.* Herausgegeben von der Oberverwaltung des siebenbürgisch-sächsischen Landwirtschafts Vereins. [Vol] II. Hermannstadt: Buchdruckerei Josef Drotleff [Tipografia Josef Drotleff], 1887

1 p. nenum + 104 p. + 1 p. nenum.: 2p. il. 22x15 cm.

Tipar negru. Caractere gotice. Exemplar broșat, cu coperte roz cu chenar și tipar negru. Deteriorat.

Însemnări: pe coperta față semnătura Riemer Pfarrer; pe foaia de titlu: ștampilă cu Archiv der Stadt Kronstadt în partea de sus și ștampilă dreptunghiulară cu H. Dressnandt's Nach[olger] Buchhandlung.

Cota II 14037; nr. inv. 30549

20. *O SUTA istoriore morale pentru tinerime. Carte de Cetire pentru școalele populare de un prieten al copiilor.* [Brașov]: Editura Librăriei Nicolae I. Ciurcu Brașov, 1892.

126 p. 16x9 cm.

Tipar negru. Caractere latine. Exemplar broșat. Paginile 71-74 desprinse.

Însemnări: pe foaia de titlu: semnătura S. Sterie Stinghe; note indescifrabile de lector la p. 15-25 la marginea textului sau între rândurile acestuia.

Note: foaia de titlu este tipărită și pe coperta exterioară față; pe verso foi de titlu: tipografia A Mureșianu, Brașov

Cota I 7047; nr. inv. 1775

21. PILȚIA, NICOLAU, N. *Sintacsa limbei germane întocmită pentru clasele superioare ale școlilor medii, precum și pentru preperandii de Nicolau N. Piliția, profesor la gimnasiul român gr. or. din Brașov.* Brașov: Editura librăriei Enric Zeidner, 1896

V, 2 p. nenum. + 183 p. 6 p. nenum. 22x15 cm.

Prețul broș. fi. 125 = 2 cor. 50 fl.

Tipar negru. Caractere latine și gotice. Exemplar broșat cu coperti maro.

Note: foaia de titlu tipărită și pe copertă; pe cotor: *Nicolau N. Piliția: Sintacsa Limbii Germane.* Pe verso foi de titlu: *Tipografia Alexi, Brașov.* - Cele 2 p. nenum. (indicele materiei) cu text pe coloane.

Cota II 9305; nr. inv. 14686.

22. [CARTE de citire] – f. l., f. a.

3-136p.+ III-Vp. 20x14 cm.

Lipsă foaia de titlu și p. I - II

Tipar negru. Caractere chirilice și latine. Legătura din carton, cotor din piele, colțuri deteriorate.

Însemnări: în interiorul copertei față: pe o p. lipită din altă carte semnătura I. B. Romulus Baiulescu 1867; la p. V pe față și pe verso semnătura Georgiu Baiulescu.

Cota II 9296; nr. inv. 14681.

18th-19th Centuries Handbooks in Romanian, Latin and German preserved at the library of Brașov County Archives. Manners of Exploitation
(abstract)

The catalogue in this paper includes Romanian, Latin, and German handbooks printed in the 18th and 19th centuries, which are preserved in the library of Brașov County Archives. They represent an interesting testimony for what the pupils studied in the schools in the past.

The title and publication dates of the handbooks in German are accompanied by their translation in Romanian, expressing the regret that, due to my lack of knowledge in Hungarian, I was not able to insert the handbooks written in this language in the present paper.

The notes emphasize the signatures on the handbooks, while the peculiarities of the copies are mentioned during the books' description (for instance, the manuscript notes, the binding, the letter, the adomments) having in intention to bring new information, which could not be detected in the books' datasheet in the alphabetic and systematic catalogues of the library.